

Tentamenfraude en plagiaat

Gesteld: ik ben een rechtenstudente en ik heb een werkstuk geschreven over tentamenfraude en plagiaat. In dat werkstuk staat de volgende volzin. De Werkgroep Plagiaat (2006) van de Universiteit Utrecht is van oordeel dat het knippen en plakken van teksten van het internet zonder aanhalingstekens en verwijzing een vorm van plagiaat is. Verdien ik, rechtenstudente, in dat geval een tuchtrechtelijke berisping wegens het plegen van plagiaat?

Ja, want ik heb verzuimd de wordstring 'het knippen en (...) verwijzing' tussen aanhalingstekens te zetten, terwijl deze letterlijk ontleend is aan de bedoelde werkgroepnota.¹ Ik heb me dus wederrechtelijk haar taalkunstige product toegeëigend en pronk zodoende met andermans veren.

Je zal je afvragen waarom deze casus interessant is voor een weblog over onderwijsethiek. Wacht maar! De aanbevelingen van de genoemde werkgroep hebben tot een aanpassing van de onderwijs- en examenregelingen van de Universiteit Utrecht geleid (Tekstkader 1). Uit de toelichting bij artikel 5.12 blijkt dat onze rechtenstudente verwijtbaar plagiaat heeft gepleegd door te verzuimen haar citaat tussen aanhalingstekens te zetten. De beoordelaar is verplicht dit te melden aan de examencommissie en deze is op haar beurt verplicht het ingeleverde werkstuk ongeldig te verklaren en een berisping uit te delen die geregistreerd wordt in de studievoortgangsadministratie.

Ik denk - of liever gezegd ik hoop - dat het in de praktijk niet zo'n vaart zal lopen. Het zou ál te dol zijn als het schenden van een wetenschappelijke conventie, ook al is de integriteit van de betrokkene nauwelijks in het geding, ertoe zou leiden dat de student voor straf een nieuw werkstuk moet maken. Als een wetenschapper met andermans veren pronkt, kan hij of aan de schandpaal worden gezet, althans als er ernstig inbreuk wordt gemaakt op de wetenschappelijke integriteit. Maar in het geval van onze studente is niet haar integriteit maar hooguit haar slordigheid in het geding. Een zware taakstraf is dan misplaatst. Zelf een eventuele verlaging van het cijfer vind ik in dit geval ethisch aanvechtbaar.

Door de redactie van artikel 5.12 wordt van een mug een olifant gemaakt. Ik heb geen verstand van het werk van wetgevingsjuristen, maar ik denk dat het venijn zit in het feit dat studenten hier gestraft worden voor de *gevolgen* van hun handelen (of van hun nalaten), ongeacht de vraag of ze ook de *intentie* hebben gehad hun kennis, inzicht en vaardigheden mooier voor te stellen dan ze in werkelijkheid zijn. Deze regeling is onethisch omdat zij studenten die te goeder trouw zijn, te weinig rechtsbescherming biedt. Op deze manier kunnen studenten met een onleesbaar handschrift evenzeer van fraude worden beticht: door hun handelen of nalaten wordt een juist oordeel over hun prestatie immers 'geheel of gedeeltelijk onmogelijk'.

Maar, kan men tegenwerpen, in de meeste kwesties van wetenschappelijk plagiaat is er evenmin sprake van laakbare intenties. In de meeste gevallen gaat het om nalatigheid. Men verzamelt teksten van anderen, vergeet credit te geven aan wie credit toekomt, en laat lezers in de waan dat men het allemaal zelf bedacht heeft. Men *brengt* ze niet in de waan, maar men *laat* ze in de waan. Okay, ook grenzeloze nalatigheid en slordigheid mag gestraft worden. Maar dan ligt bij de straftoebrenge instantie wel de bewijslast. In onze casus: de examencommissie moet bewijzen a) dat de student in grove mate nalatig of slordig is geweest en b) dat die nalatigheid of slordigheid ertoe leidt dat de beoordelende docent tot een te rooskleurig beeld van zijn of haar kennis, inzicht en vaardigheden komt. Als men voorbij wil gaan aan de intenties van de student, zouden deze twee voorwaarden in elk geval een centrale plaats verdienen in de toelichting bij artikel 5.12.

Tot slot nog een kantekening van andere orde. De Werkgroep Plagiaat heeft zich in haar definitie van plagiaat kennelijk laten inspireren door opvattingen die binnen de research-ethiek en binnen het tuchtrecht voor wetenschappelijk onderzoekers leven. Men kan de vraag opwerpen of die definitie adequaat is voor de tuchtrechtelijke beoordeling van het handelen van studenten die merendeels niet in een researchtraject of -functie terecht zullen komen.

Tekstkader 1: Model Onderwijs- en examenregeling Bacheloropleiding (2006/07)²

art. 5.12 – fraude en plagiaat

1. Onder fraude en plagiaat wordt verstaan het handelen of nalaten van een student waardoor een juist oordeel over zijn kennis, inzicht en vaardigheden geheel of gedeeltelijk onmogelijk wordt.
 - a. Wanneer fraude wordt geconstateerd of vermoed, deelt de examinerator dit schriftelijk mee aan de examencommissie.
 - b. Wanneer de examinerator plagiaat constateert of vermoedt:
 - deelt hij dit schriftelijk mee aan de student;
 - stelt hij de student in de gelegenheid schriftelijk daarop te reageren;
 - stuurt hij daarna de schriftelijke stukken en bevindingen naar de examencommissie.
 - c. De examencommissie stelt de examinandus in de gelegenheid te worden gehoord.

2. De examencommissie stelt vast of er sprake is van fraude of plagiaat en deelt de examinandus schriftelijk haar besluit en de sancties conform het bepaalde in het vierde lid mede, onder vermelding van de beroepsmogelijkheid bij het College van beroep voor de examens.
3. Fraude en plagiaat wordt door de examencommissie als volgt bestraft:
 - a. In ieder geval:
 - ongeldig verklaren van het ingeleverde werkstuk of tentamen
 - berisping, die aangetekend wordt in OSIRIS.
 - b. En eventueel voorts, afhankelijk van aard en omvang van de fraude of plagiaat, en van de studiefase van de examinandus, één of meer van de volgende sancties:
 - verwijderden uit de cursus
 - het niet meer in aanmerking komen voor een positief judicium (cum laude) (...)
 - uitsluiting van deelname aan tentamens of andere vormen van toetsing die behoren bij het betreffende onderwijsonderdeel voor het lopende academisch jaar, dan wel voor een periode van 12 maanden
 - volledige uitsluiting van deelname aan alle tentamens of andere vormen van toetsing voor een periode van 12 maanden.
 - c. Indien de student reeds eerder een berisping heeft gekregen:
 - volledige uitsluiting van deelname aan alle tentamens of andere vormen van toetsing voor een periode van 12 maanden en het advies de opleiding te verlaten.

Toelichting inzake plagiaat:³

Er is in 2005 een project 'plagiaat' geweest waarbij de uitkomst was dat het accent moet liggen op preventie. De Universiteit Utrecht draagt er zorg voor dat studenten zo vroeg mogelijk in hun opleiding de principes van wetenschapsbeoefening bijgebracht krijgen en op de hoogte worden gebracht van wat de instelling als plagiaat beschouwt, opdat zij weten aan welke normen zij zich moeten houden.

In dit kader is een checklist opgesteld op basis waarvan kan worden vastgesteld of er sprake is van plagiaat. Deze checklist is hieronder opgenomen. Het is de bedoeling dat alle opleidingen deze lijst en definitie gebruiken in de voorlichting aan studenten over plagiaat, waaraan ze uiteraard opleidingsspecifieke informatie toe kunnen voegen. Deze informatie moet kenbaar worden gemaakt aan studenten, bijvoorbeeld door de checklist te overhandigen, op te nemen in een studiegids of te plaatsen op een website. Op die manier kan de instelling garanderen dat alle studenten op de hoogte kunnen zijn van wat er binnen de Universiteit Utrecht onder plagiaat wordt verstaan en op welke manier de instelling ertegen optreedt.

Definitie + checklist:

Van plagiaat is sprake bij het in een scriptie of ander werkstuk gegevens of tekstgedeelten van anderen overnemen zonder bronvermelding. Onder plagiaat valt onder meer:

- het knippen en plakken van tekst van digitale bronnen zoals encyclopedieën of digitale tijdschriften zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het knippen en plakken van teksten van het internet zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het overnemen van gedrukt materiaal zoals boeken, tijdschriften of encyclopedieën zonder aanhalingstekens of verwijzing;
- het opnemen van een vertaling van bovengenoemde teksten zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het parafraseren van bovengenoemde teksten zonder verwijzing. Een parafraze mag nooit bestaan uit louter vervangen van enkele woorden door synoniemen;
- het overnemen van beeld-, geluids- of testmateriaal van anderen zonder verwijzing en zodoende laten doorgaan voor eigen werk;
- het overnemen van werk van andere studenten en dit laten doorgaan voor eigen werk. Indien dit gebeurt met toestemming van de andere student is de laatste medeplichtig aan plagiaat;
- ook wanneer in een gezamenlijk werkstuk door een van de auteurs plagiaat wordt gepleegd, zijn de andere auteurs medeplichtig aan plagiaat, indien zij hadden kunnen of moeten weten dat de ander plagiaat pleegde;
- het indienen van werkstukken die verworven zijn van een commerciële instelling (zoals een internetsite met uittreksels of papers) of die tegen betaling door iemand anders zijn geschreven.

Zowel de pleger als de medepleger van fraude en plagiaat worden bestraft met de in het vierde lid beschreven sancties.

Wes Holleman

weblog onderwijs 26-3-2007

www.onderwijsethiek.nl

¹ *Advies werkgroep plagiaat* (2006). URL:

<http://applicaties.csc.uu.nl/uuzoeken/projects/uraad/documents/public/2005/bijlage/06.084.plagiaat.pdf>

² <http://www.uu.nl/content/Modelbachelor-OERokt.2006.doc>

³ <http://www.uu.nl/content/HandreikingvooropstellerOER.doc>